

O nouă așezare a dacilor liberi la Pradais (jud. Bacău)¹

Cristinel C. Plantos

Cadrul fizico-geografic.

Satul Pradais, com. Huruiști, jud. Bacău, este amplasat din punct de vedere geografic în partea de sud-est a județului, la 13 km de orașul Adjud (pl. I). Într-un cadru mai larg, localitatea Pradais este situată în bazinul Siretului mijlociu, pe cursul superior al pârâului Polocin. Mai exact, localitatea se află amplasată între limita de sud-vest a Podișului Bârladului și cel de-al doilea șir de terase ale Siretului². Într-un cadru istorico-geografic mai larg, Pradaisul se află situat la jumătatea distanței dintre anticele davae Piroboridava (Poiana) și Tamasidava (Răcățau). În contextul lumii antice, populația ce locuia aici era situată în afara provinciei romane Dacia, a cărei graniță de nord-est se presupune că ar fi fost amplasată pe linia Ploscuțeni-Stoicani³. De remarcat faptul că Pradaisul se află la numai 12 km sud-vest de Ploscuțeni, de unde începe cunoscutul val de pământ.

Istoricul cercetărilor.

Deși amplasat într-o zonă bogată din punct de vedere arheologic, totuși, Pradaisul a fost văduvit de-a lungul timpului de o cercetare de specialitate. Explicația poate consta și în faptul că principalii cercetători ai zonei, V. Căpitanu și M. Florescu, și-au concentrat mai mult atenția asupra teraselor de pe malul drept al Polocinului, unde se află așezările de la Corni⁴, Tătăraști⁵, iar mai spre nord în cunoscuta așezare de la Găiceana⁶. Singurele informații provin de la unii săteni și din partea unor cadre didactice din zonă care de-a lungul timpului au recoltat anumite materiale de interes arheologic. Singura așezare menționată în literatura de specialitate, ca provenind de la Pradais, aparține epocii bronzului, cultura Monteoru, și se află amplasată lângă locuița lui I. Flueraș.

Cercetările de suprafață din vara anului 1999.

În urma unor sumare informații provenite de la un fost cadru didactic⁸ în comuna Huruiști, în luna august a anului 1999 am întreprins cercetări de suprafață în zona

¹ Dedic această lucrare memoriei celui care a fost Constatin Voicu. De asemenea doresc să aduc mulțumiri pentru sprijinul acordat d-lui V. Căpitanu (Muzeul Județean de Istorie "Iulian Antonescu" - Bacău), d-rei Mariana Făinărean (prof. Liceul Teoretic "Emil Botta" Adjud) și nu în ultimul rând, d-lui prep.univ. C.I. Popa (Universitatea "1 Decembrie 1918" Alba Iulia).

² *Geografia fizică a României*, București, 1993, p. 40.

³ Ion Ioniță, *Din istoria culturii și civilizației dacilor liberi*, Iași, Editura Junimea, 1982, fig. 8.

⁴ V. Căpitanu, M. Florescu, în *ArchMold*, VI, 1969, p. 240.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ V. Căpitanu, în *Carpica*, XIV, p. 147.

⁸ Informație Mariana Făinărean.

“Râpa Fântânii”. La 5 m de ultima casă din această punct, aflat deasupra satului, în partea de sud-est, într-un spațiu puternic afectat de eroziuni, pe o suprafață de circa 150 m² au fost identificate fragmente ceramice și piese din os, lut și metal aparținând mai multor epoci istorice: epoca bronzului, Hallstatt, Latène, postromană, prefeudală și feudală. Datorită bogăției materialului arheologic rezultat din cercetarea de teren, în această lucrare vor fi prezentate doar descoperirile de tip Latène.

1. Ceramica:

Potrivit lui Gh. Bichir, în ceramica carpică se constată o puternică tradiție din Latène-ul geto-dacic, așa încât cultura carpică este considerată o formă evoluată a culturii geto-dace, căreia i s-au adăugat influențe romane și sarmatice⁹. În ceea ce o privește se mențin cele două categorii, poroasă și cenușie lucrată la roată, alături de care apare ceramica arsă la roșu și produsele romane de import¹⁰.

a) Ceramica lucrată cu mâna.

Menționăm faptul că în cadrul culturii carpice, ceramica grosieră este mai puțin numeroasă decât cea lucrată la roată. În așezări ea reprezintă circa 40% din întregul material, iar în necropole procentul este mult mai mic; în general ea este mai frecventă în faza timpurie a culturii carpice¹¹.

Principalele forme modelate cu mâna întâlnite în așezarea de la Pradaiș sunt vasele-borcan. Alături de acestea, mai întâlnim și fragmente provenite de la cești, chiupuri, precum și de la vase cu un caracter mai special. În ceea ce privește pasta, ea are o ardere bună, degresantul cel mai frecvent întâlnit fiind nisipul sau pietricelele, culoarea variind între cenușiu-deschis, cărămiziu și brun-roșcată.

Vasele-borcan. Din această așezare provin fragmente ceramice aparținând unor astfel de recipiente ce au profilul în formă de S deschis sau drept. Ele prezintă decoruri formate din brăuri duble crestate așezate pe orizontală, la care se adaugă două brăuri verticale ce sunt alveolate (pl. III/6), brăuri simple alveolate sau crestate, (pl. III/1-2) sau numai simple (pl. III/3). Mai întâlnim și un fragment ceramic de culoare cenușiu-deschisă din categoria vaselor semifine, având ca decor linii incizate orizontale și în ghirlandă (pl. III/4). Un alt tip de decor întâlnit pe un vas constă într-un brâu alveolat deasupra căruia se află un buton rotund, acoperit cu angobă (pl. IV/3).

Ceștile. Considerată ca adevărată emblemă a culturii geto-dacice¹², ceașca apare și în așezarea de la Pradaiș. Este vorba de un fragment încadrat în tipul A/3 după tipologia propusă de Gh. Bichir¹³, mai exact, în categoria “cești a căror toartă este prinsă de mijlocul vasului”. Fragmentul în discuție este de culoare brun-roșcată, pe ambele fețe și are ca degresant pietricele (pl. III/5). Acest tip ceramic își găsește numeroase analogii în așezări precum cele de la Siliște, Varnița¹⁴ ori Răcățiu¹⁵.

⁹ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 69.

¹⁰ Idem, în *SCIV*, 1961, 2, p. 257.

¹¹ Idem, *Cultura carpică*, p. 63.

¹² I. Ioniță, *Civilizația dacică în secolele II-III e.n.*, în *Hierasus*, I, 1979, p. 144.

¹³ Gh. Bichir, *op.cit.*, p. 63.

¹⁴ *Ibidem*, pl. XXXIX/1, 4.

Chiupuri. Un fragment destul de interesant provine de la un vas de tip chiup, de culoare brun-roșcată pe ambele fețe. Acesta prezintă un decor păstrat fragmentar, în formă de pinten, ce își are partea superioară ușor bombată, fapt care ne permite încadrarea descoperirii în sec. II-III p. Chr. (pl. IV/1). Trebuie spus că în varianta sa timpurie, întâlnită de exemplu la Răcătău¹⁶, partea superioară a pintelui era ascuțită.

Vase cu caracter special. Una dintre cele mai interesante descoperiri de la Pradais o reprezintă un mic vas, de culoare cenușiu-roșcată (pl. IV/2). În privința utilizării lui, V. Sârbu este de părere că astfel de vase erau utilizate în scopuri medicale sau de cult, fie la ambele¹⁷. Astfel de recipiente își găsesc analogii la Poiana-Dulcești¹⁸ sau Zimnicea¹⁹ în mediul dacic.

b) Ceramica lucrată la roată.

Pentru o mai bună înțelegere a caracteristicilor ceramicii lucrate la roată aparținând carpilor, trebuie menționat că indiferent de formă, toate vasele sunt modelate din **pastă** bine frământată ce nu conține nici un fel de degresant²⁰. Cum întâlnim o diversitate destul de mare și în cadrul acestei categorii ceramice, am considerat necesară o sistematizare a acestora, după cum urmează:

b1) Ceramică cenușie lucrată la roată.

b2) Ceramică roșiatică lucrată la roată.

b3) Ceramică pictată lucrată la roată.

b4) Alte tipuri.

b1) Ceramică cenușie lucrată la roată. Fragmentele specifice acestei categorii provin de la vase de tip fructieră, cănițe, străchini și chiupuri.

Fructiere. Alături de ceașca dacică și vasul-borcan, fructiera deține un loc de frunte în repertoriul ceramicii dacice și carpice. Este cea mai reprezentativă formă dacică din categoria ceramicii lucrată la roată²¹. De la Pradais provin și două picioare de cupă în stare fragmentară. Unul dintre ele are diametrul mai mare și este gol la interior (pl. V/3). Al doilea picior este de asemenea gol pe dinăuntru (pl. V/2). Pe lângă exemplarele amintite mai sus, a ieșit la iveală și un fragment de cupă ce corespunde, după tipologia lui Gh. Bichir, tipului d/1, mai precis tipului de "cupă cu picior scund, gol pe dinăuntru, umărul cupei distinct și marginea evazată, ușor arcuită"²². Pe exteriorul cupei, către partea interioară, întâlnim un decor incizat alcătuit din mici liniuțe dispuse orizontal, vertical și în cruce (pl. V/1).

¹⁵ V. Căpitanu, *Cercetări în dava de la Răcătău*, în *Carpica*, XXVI, 1997, p. 30, fig. 13/7.

¹⁶ *Ibidem*, p. 75, fig. 8/1.

¹⁷ V. Sârbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Galați, Editura Porto-Franco, 1993, p. 68.

¹⁸ Gh. Bichir, *op.cit.*, p. 69, pl. CLXI/6.

¹⁹ V. Sârbu, *op.cit.*, p. 69.

²⁰ Gh. Bichir, *op.cit.*, p. 70.

²¹ *Ibidem*, p. 76.

²² *Ibidem*.

Cănițe. La Pradaiș s-a găsit un singur exemplar, cu corpul globular având marginea îngroșată, răsfrântă în afară (pl. VI/1). Tipologic, după Gh. Bichir, se încadrează în tipul d/4²³. Exemplarul de la Pradaiș prezintă analogii la Poiana-Dulcești²⁴. Acest tip de cănițe își găsește relativ bune analogii în mediul geto-dacic târziu (sec. I î.Chr. - I p.Chr.) ori în cadrul culturii Lipița²⁵.

Străchini. Din această așezare provin fragmentele a două astfel de exemplare. Primul fragment provine de la o strachină apropiată ca formă de o calotă sferică și având fundul inelar (pl. VI/2). Tipologic este încadrată de Gh. Bichir în categoria c/4²⁶. Prezintă analogii în așezarea de la Butnărești²⁷ sau Barați²⁸. Al doilea fragment provine de la o strachină cu buza lobată și ușor bombată (pl. VI/3). Își găsește analogii la Butnărești²⁹.

Chiupuri. Din această categorie provine un fragment al cărui ornament este realizat prin incizii ce reprezintă două grupe de linii orizontale care încadrează un șir de linii ondulate (pl. VI/4). Ambele motive decorative se înscriu în repertoriul decorurilor de factură carpică³⁰.

b2) Ceramică roșiatică lucrată la roată. Acest tip ceramic aparține etapei mai târzii a culturii carpice și este pus în strânsă legătură cu influența exercitată de ceramica de tip roman. De la Pradaiș provine un singur fragment (pl. VI/5) din această categorie, ce făcea parte, probabil, dintr-un vas de provizii. Își găsește analogie la Poienesti³¹.

b3) Ceramică picată lucrată la roată. Deținem un singur fragment ce provine de la o fructieră (pl. VI/6). Pictura existentă pe interiorul vasului constă în benzi dispuse concentric, de culoare roșie pe fondul gălbui-cărămiziu al vasului. Pasta este deosebit de fină și arsă unitar. Fragmentul își găsește analogii în spațiul carpic la Măgura-Bacău³², precum și în mediul dacic, în așezarea de la Răcățiu³³.

b4) Alte tipuri de ceramică lucrată la roată. Și în acest caz este vorba doar de un singur fragment provenit de la o cănițe (pl. VI/7). De culoare neagră, prezentând flecuri de nuanță cenușiu-cărămizie, la bază este prevăzută cu o toartă aflată în stare fragmentară.

c) Ceramica de import. Este ilustrată doar de fragmente ce provin de la amfore. Prezența amforelor romane pe teritoriul de la est de Carpați în sec. II-III p. Chr. constituie importante dovezi ale relațiilor economice între populația băștinașă și

²³ Ibidem, p. 83

²⁴ Ibidem, pl. CXXV/5.

²⁵ Ibidem, p. 84.

²⁶ Ibidem, p. 75

²⁷ Ibidem, pl. XCI/4.

²⁸ E. Moscalu, *Une tombe carpe découverte à Barați*, în *MemAntiq*, II, 1970, p. 500, fig. 1/2.

²⁹ Gh. Bichir, *op.cit.*, pl. XCI/5).

³⁰ Ibidem, pl. CXLVIII/11, 15.

³¹ Ibidem, p. 73, fig. 12.

³² Cercetări inedite I. Antonescu. Informație amabilă V. Căpitanu.

³³ V. Căpitanu, *op.cit.*, p. 22, fig. 25/5.

Imperiul roman³⁴. Întrucât majoritatea ştampilelor descoperite în Moldova în sec. II-III p.Chr. sunt cu litere greceşti, iar cele pictate folosesc, în general, scrierea latină, putem admite existenţa a două zone cu care populaţia locală întreţinea legături comerciale: o zonă de limbă greacă şi o alta de producţie romană³⁵.

De la Pradaiş provin două fragmente de amforă; cum ele nu prezintă nici o inscripţie, încadrarea lor în zona de provenienţă greacă o putem deduce după forma lor. Astfel, ele se înscriu tipologic, după Gh. Bichir, în categoria a/1, faza a doua, datată în sec. II-III p.Chr., când corpul devine mai bombat cu diametrul maxim mai jos de locul de prindere al torşilor³⁶. Ambele fragmente sunt de culoare roz-gălbuie, cu pigmentaţii negre în compoziţie şi provin de la amfore cu gâtul înalt, cilindric şi buza îngroşată (pl. VII/1-2).

d) Obiecte de uz casnic. Reprezentative pentru această categorie, de la Pradaiş, sunt o fusaiolă şi două greutăţi de lut. Fusaiola este de formă tronconică şi are o culoare cenuşiu-cărmizie (pl. VII/3). În ceea ce priveşte greutăţile, acestea sunt de formă circulară, aflându-se în stare fragmentară (pl. VII/5-6).

e) Obiecte de metal. O descoperire interesantă o constituie o cataramă aflată în stare fragmentară. În mediul carpic s-au descoperit cataramae, atât în aşezări, cât şi în necropole. Interesant este faptul că toate cataramele găsite în necropole sunt lucrate din bronz şi au o formă aproximativ dreptunghiulară. Catarama de la Pradaiş (pl. VII/4) este din fier şi are o formă ce "contravine" descoperirilor de până acum, când majoritatea cataramelor găsite în aşezări au o formă rectangular-ovală³⁷. Probabil, piesa noastră a fost realizată într-un tipar utilizat pentru turnarea cataramelor din bronz.

Consideraţii finale.

În concluzie, la cele prezentate mai sus, putem conchide că ne aflăm în faţa unei aşezări aparţinând populaţiei autohtone, în speţă carpilor, care în sec. II-III p.Chr. au dus mai departe tradiţiile predecesorilor geto-daci. Bogăţia materialului rezultat din aşezare ne obligă să considerăm că ne aflăm în faţa unei aşezări destul de înfloritoare, ce întreţinea active legături comerciale cu lumea greco-romană, lucru confirmat din plin de descoperirile prezentate.

³⁴ V. Ursachi, *Elemente şi influenţe romane la est de Carpaţi în sec. II-IV e.n.*, în *Hierasus*, 1978, p. 147.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Gh. Bichir, *op.cit.*, p. 90.

³⁷ *Ibidem*, p. 99.

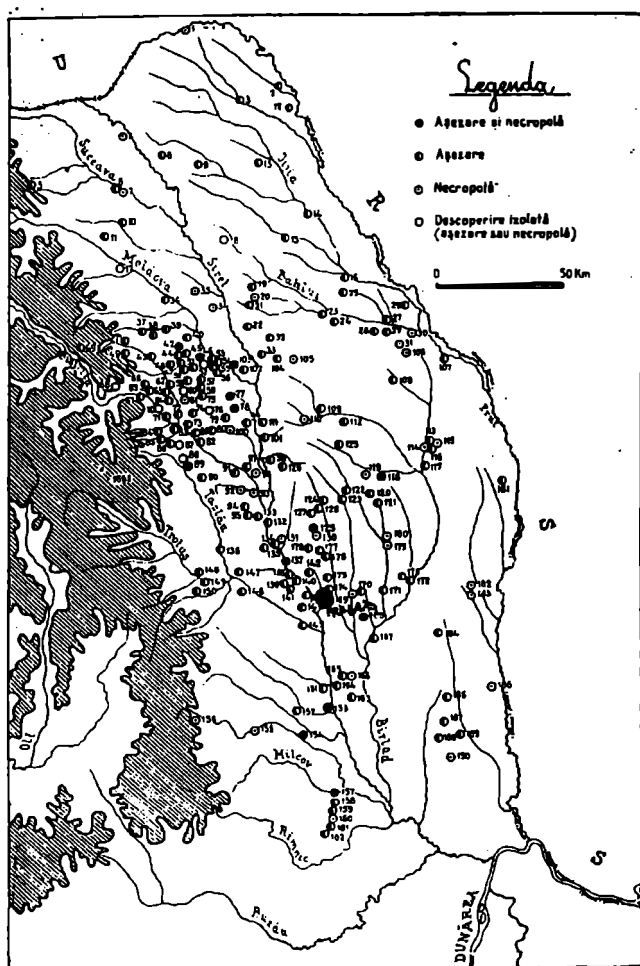
A new Settlement of the Free-Daciens in Pradaș (dep. Bacău)

Summary

In this article the autor presents the results of a surface research in August 1999, on the settlement of the Pradaș, village, com. Huruiesti, dep. Bacău.

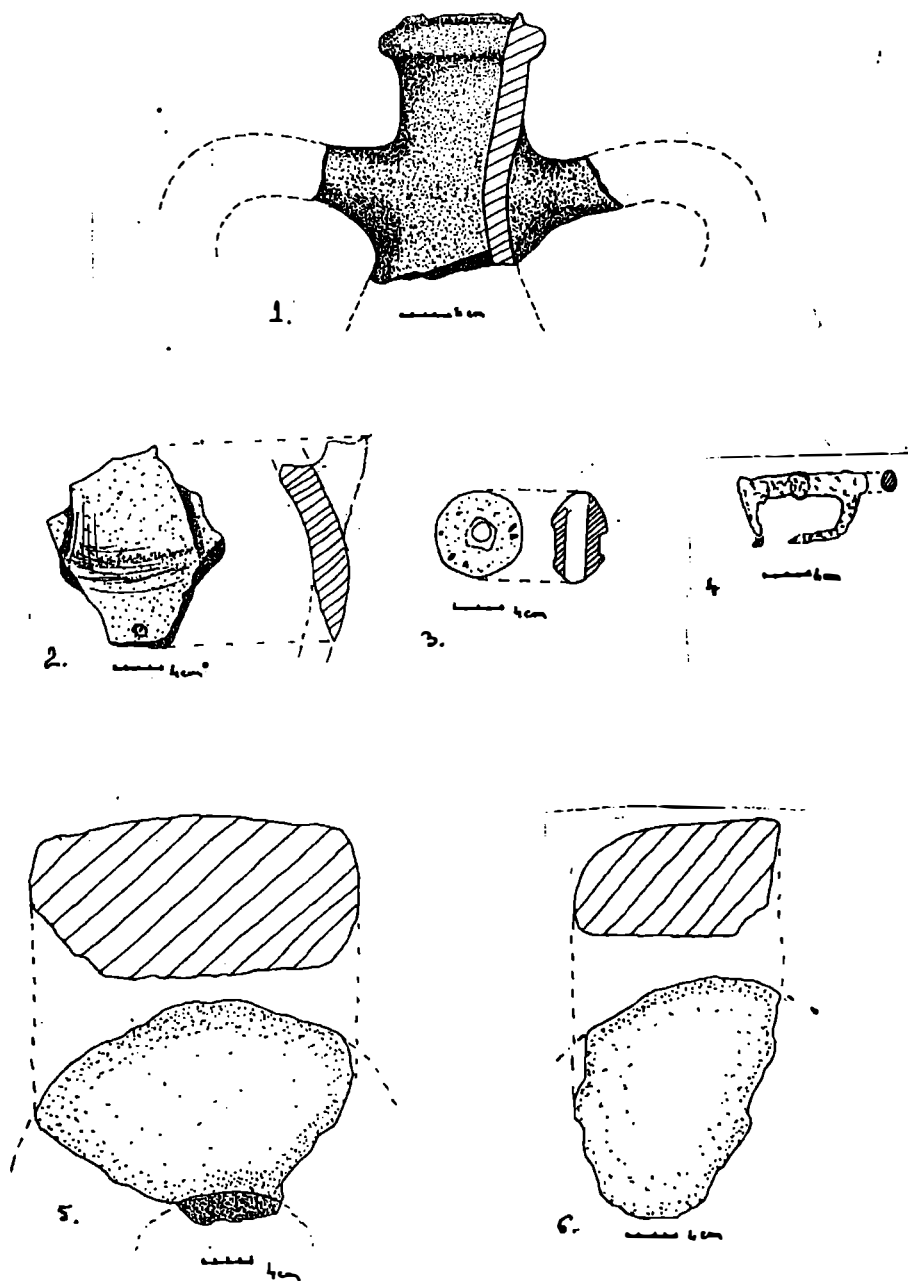
As a result of this research pottery, as well as materials made out of clay, bone and materials belonging to many historical ages such as: the Bronze Age, Hallstatt, Latène, post-Roman and Middle Age, have been discovered.

Because to the abundance of the archaeological material, the author choose to the present only the materials belonging to the Latène Age. So, according to this historical age pottery by clay and the wheel as well as import products and objects made out of clay and metal have been discovered.



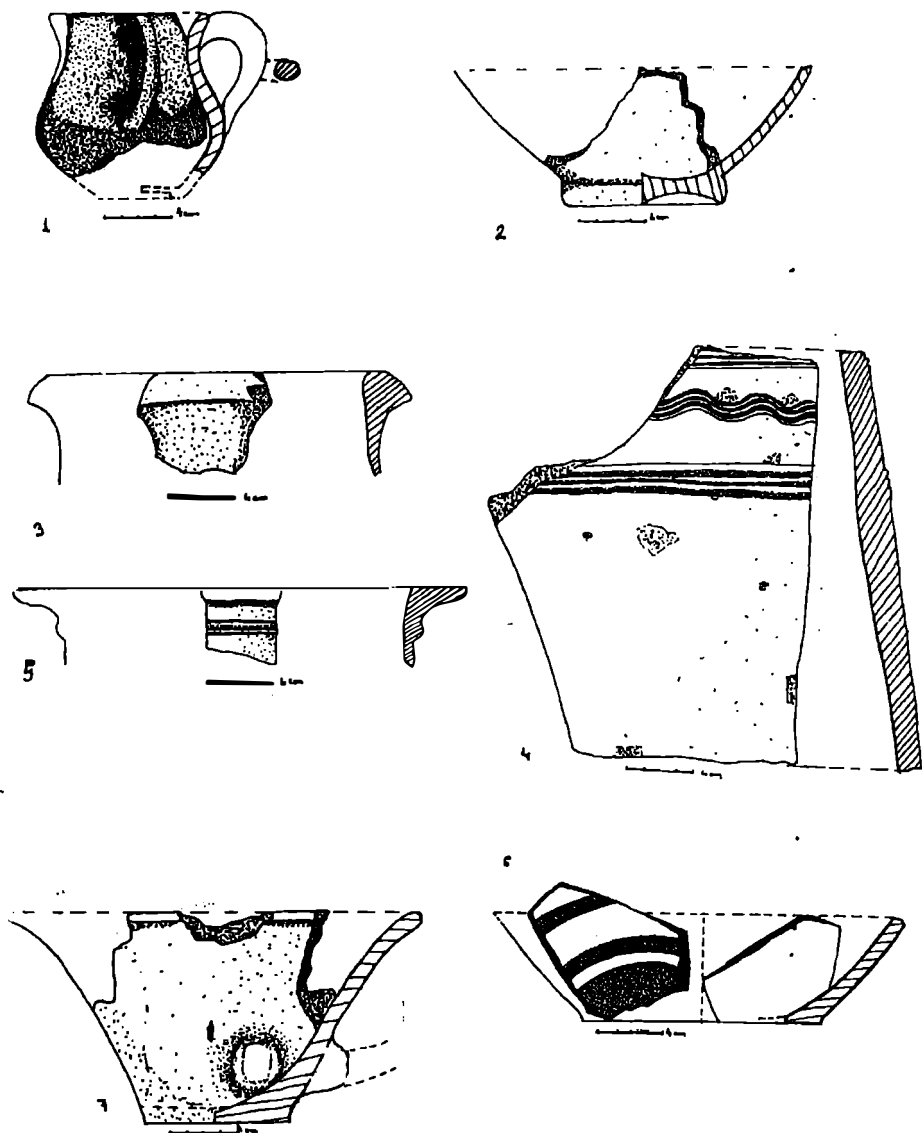
Pl. I - Descoperiri din sec. II-III p.Chr. aparținând dacilor liberi din Moldova (după Gh. Bichir, *Cultura carpică*).

Pl. I - Discoveries by II-III century belonging of the free-daciens.



Pl. II - Harata cu amplasarea aşezării de la Pradaiş.

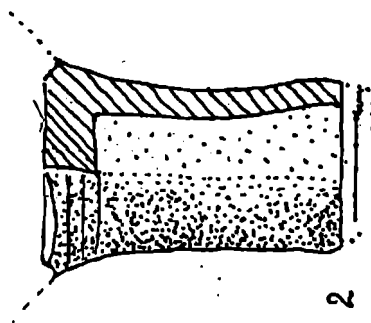
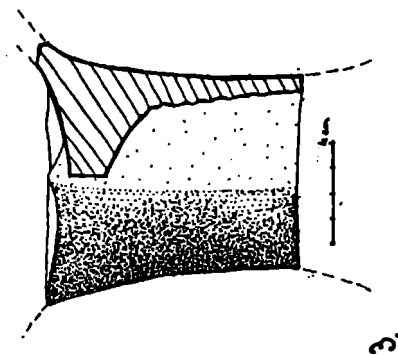
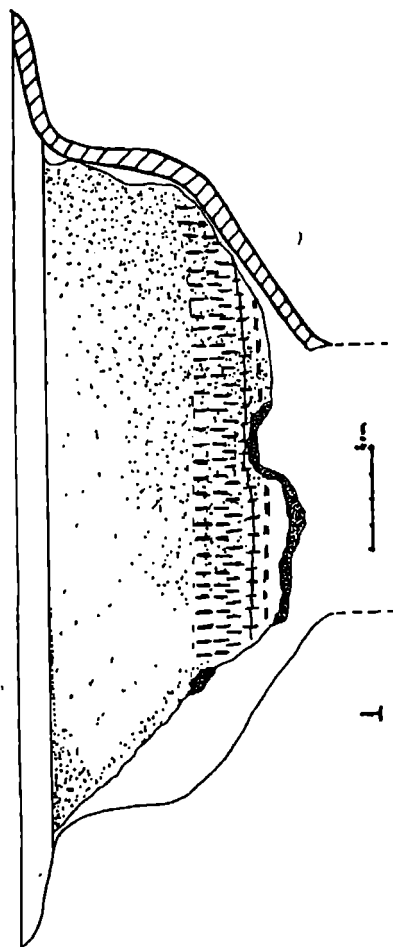
Pl. II - The map with the amplasament of the settlement by Pradaiş.



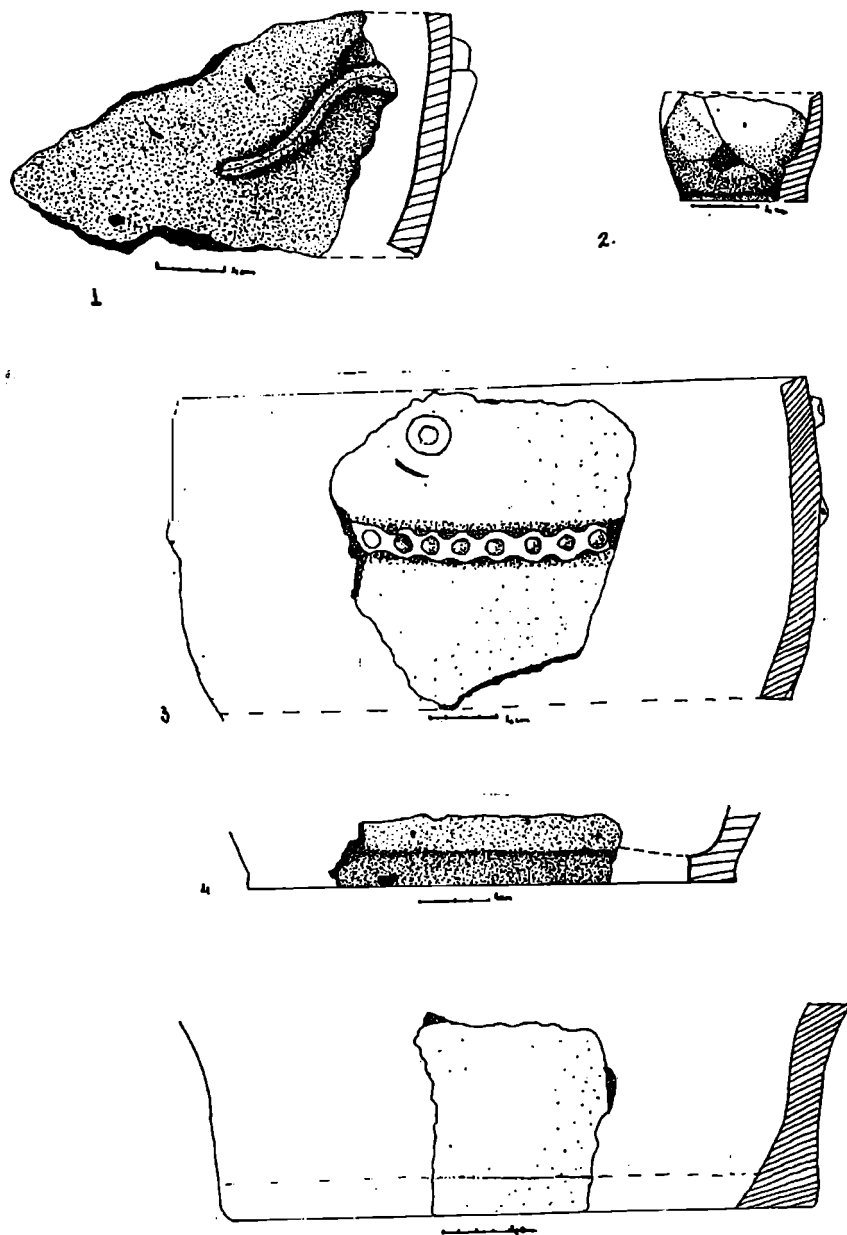
PL VI

PL III - Pradaiș - "Râpa Fântânii". Ceramică lucrată cu mâna.

PL III - Pradaiș - "Râpa Fântânii". Pottery made by hand.



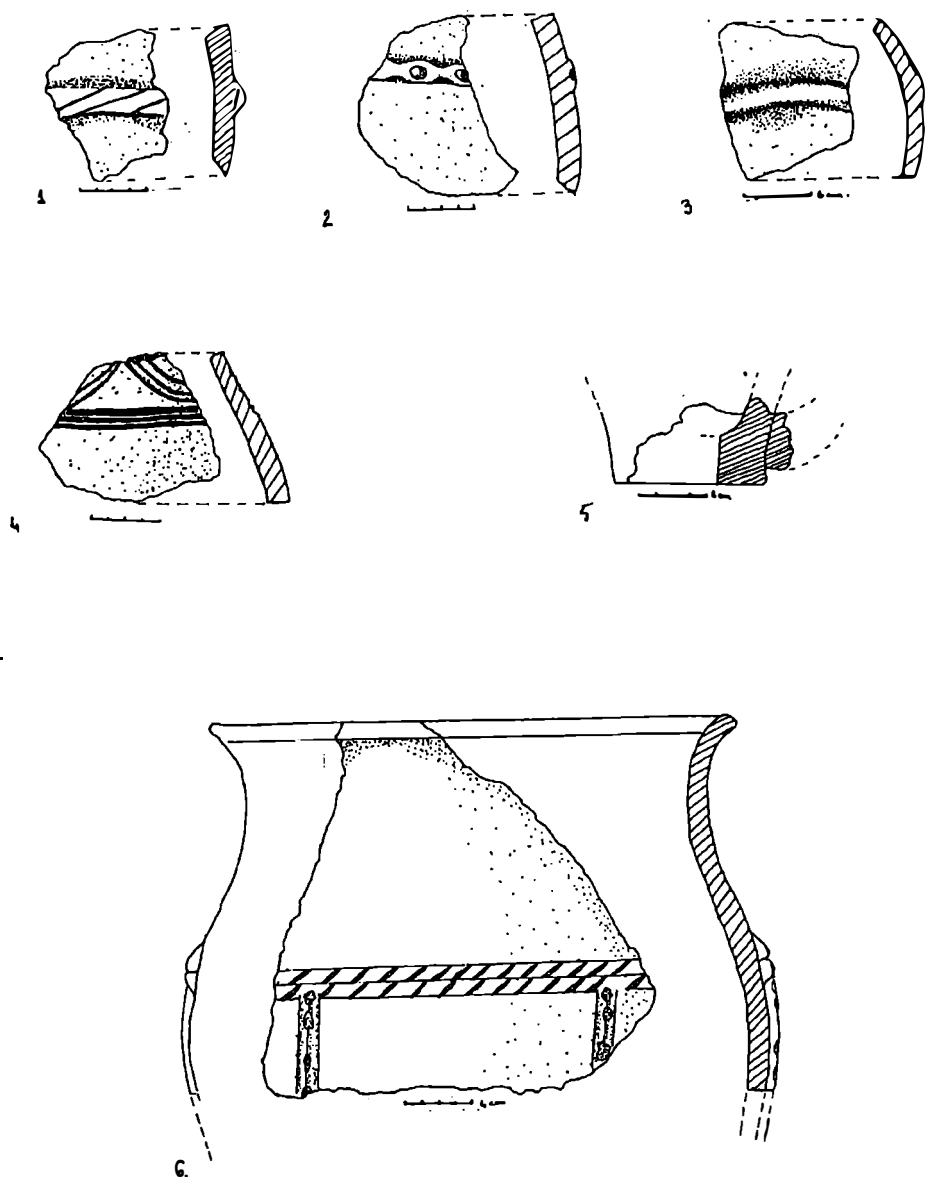
Pl. IV - Pradaiş - "Râpa Fântânii". Ceramică lucrată cu mână.
Pl. IV - Pradaiş - "Râpa Fântânii". Pottery made by hand.



PL IV

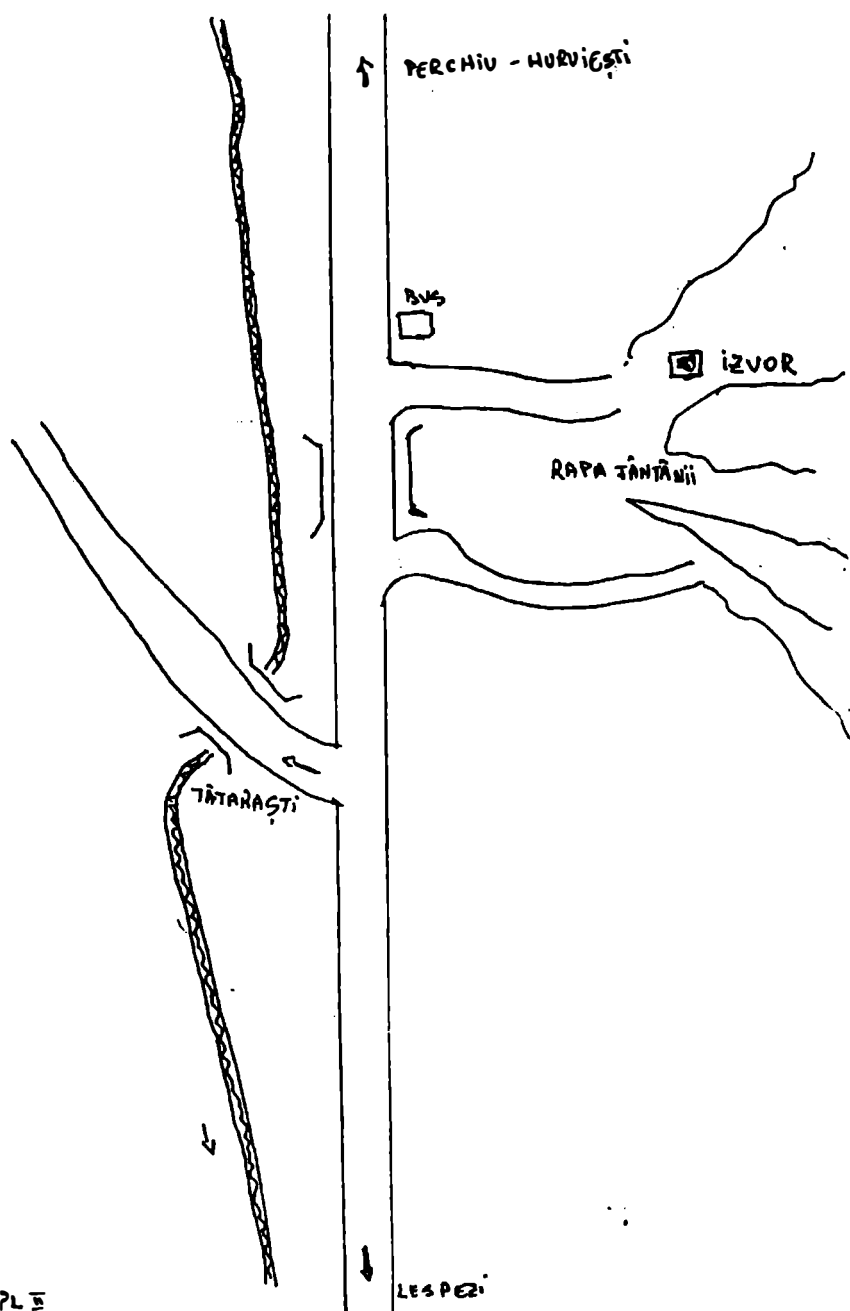
Pl. V - Pradaș - "Râpa Fântânii". Ceramică lucrată la roată.

Pl. V - Pradaș - "Râpa Fântânii". Pottery made by wheel.



Pl. VI - Pradaiş - "Râpa Fântânii". Ceramică lucrată la roată.

Pl. VI - Pradaiş - "Râpa Fântânii". Pottery made by wheel.



PL V

Pl. VII - Pradaiș - "Râpa Fântânii". Ceramică de import (1-2), fusaiolă (3), greutate de lut (5-6) și cataramă din fier (4).

Pl. VII - Pradaiș - "Râpa Fântânii". Pottery by import (1-2) and object by household use (3, 4, 5, 6).